

Šolski center Rogaška Slatina

DEMOKRATIZACIJA SLOVENIJE

Slika 1: Grb republike Slovenije

MENTORICA: Josipa Hrepevnik, prof.

AVTORJA: Neža Pobežin, Blaž Belič

Rogaška Slatina, 2024

Kazalo vsebine

1. POVZETEK.....	2
1.1. ABSTRACT.....	3
2. UVOD.....	4
3. TEORETIČNI DEL	5
3.1 Zgodovinski pregled državljanstva in pravnega sistema	5
3.2 Jugoslavija.....	7
3.3 Problematika v osemdesetih letih.....	8
4. RAZISKOVALNI DEL.....	9
4.1 Hipoteze	9
4.2 Metodologija	9
4.3 1. hipoteza	10
4.4 2. hipoteza	11
4.5 3. hipoteza	12
4.6 4. hipoteza	13
4.7 5. hipoteza	14
5. ZAKLJUČEK.....	15
6. SEZNAM LITERATURE	16
7. PRILOGE.....	17

1. POVZETEK

Za nastanek moderne Slovenije kot jo poznamo danes je bilo potrebno izvesti mnogo korakov. Ob koncu osemdesetih in začetku devetdesetih ko se je pokazalo, da so socializmu in komunizmu šteti dnevi so se na ozemlju takratne socialistične republike Slovenije ljudje začeli pogovarjati o samostojni republiki Sloveniji z demokratično ureditvijo. Dogovori so se začeli v političnih krogih in leta 1990 je bil izveden plebiscit. 23. 12. so tako Slovenci v 95, 71 procentih izglasovali samostojno in neodvisno državo. V prvi polovici 1991 so se odnosi med slovenijo in Jugoslavijo začeli vedno bolj krhati in slabeti. Zaradi tega je prišlo do osamosvojitvene vojne 25. 6. 1991, ki je trajala deset dni¹. Ključno vlogo pri tem je imela slovenska teritorialna obramba in politika. Z razorožitvijo vojakov nasprotne strani so preprečili hujše spopade. S predajo jugoslovanske vojske se je vojna končala v desetih dnevih. V letu, ki je sledilo so se zvrstili ključno dogodki za našo državo. Eden izmed teh je bilo priznanje države v svetu. Priznalo jo je 190 držav in drugih svetovnih organizacij kot je Evropska skupnost. Leta 1991 je po osamosvojitvi obdobje pol leta bilo namenjeno za prijavljanje državljanstva v republiki Sloveniji. Proces ni bil enak za vse prebivalce, saj so mnogi zaradi različnega ozadja bili izbrisani in celo deportirani. Takšnih je bilo približno 25.671 prebivalce predhodno razpadle države Jugoslavije². Pripadniki so bili v večini predstavniki drugih jugoslovanskih narodov, ki so v obdobju skupne države zaradi boljšega življenja in gospodarske razvitosti, prišli živeti v takratno Socialistično republiko Slovenijo. Problematično je bilo tudi obdobje tranzicije, ki je sledilo. Demokratizacija je za mnoge pomenila izgubo delovnega mesta zaradi propadanja podjetij. Osamosvajanje je v Sloveniji pahnilo mnoga podjetja (npr. večji del proizvodnje in tovarn v Mariboru) v propad zaradi procesa privatizacije. Veliko ljudi je zaradi tega izgubilo službo. Stiske so se po nekaj letih počasi začele zmanjševati zaradi nastanka novih podjetij ter zanimanja plus kasneje vstopa v EU.

1. Po: VALIČ ZVER A., 2022. Zmagoslavno leto: Osamosvojitvena zgodba naše države, Ljubljana: Družina, ISBN: 978-961-040903

RUPEL D., 2021. Osamosvojitvev: Prispevki za enciklopedijo slovenske osamosvojitve, državnosti in ustavnosti; Nova Gorica:

Nova univerza, ISBN: 978-961-94502-8-4

Po: <https://www.mirovnihttps://www.gov.si/zbirke/projekti-in-programi/izbrisani/-institut.si/izbrisani/26-6-1991/index.htm> l(12. 2. 2024)

1.1. ABSTRACT

A lot of steps needed to be done for modern Slovenia to be like it is today.

At the end of the eighties and the beginning of the nineties, when it was coming to an end of socialism and communism, people on the territory of then Socialist Republic of Slovenia started talking about an independent republic of Slovenia with a democratic system.

Negotiations began in political circles and in 1990 a plebiscite was held. On 23 December, 88.5 percent of Slovenians voted for an independent state. In the first half of 1991, relations between Slovenia and Yugoslavia began to crumble and weaken more and more. Bad relations led to ten days long independence war on June 25, 1991. The key role in this step had Slovenian territorial defense and politics, which prevented more serious clashes by disarming the soldiers of the opposite side. With the surrender of the Yugoslav army, the war ended in ten days. In the following year, key events took place in our country. One of them being recognition of the country by 190 other countries and world organizations such as The European Community. In 1991, after independence, a period of half a year was intended for applying for citizenship in the Republic of Slovenia. The process was not the same for all residents, because of their different backgrounds many were erased and some even deported. There were approximately 25,671 inhabitants of the previously dissolved state of Yugoslavia. Members were in the majority representatives of other Yugoslav nations who came, in the period of united country, to live in then Socialist Republic of Slovenia, searching for a better life and economic development. The following period of transition was also very problematic. Democratization also led to the collapse of companies due to privatization problems, resulting in the loss of jobs (for example most of the production and companies in Maribor). After a few years, the hardships of unemployment subsided and slowly began to decrease due to the creation of new companies and interest in later entry into the EU.

2. UVOD

V najinem domačem kraju Rogaški Slatini sameva nekaj bivših industrijskih obratov. Zaradi vsakdanje vožnje mimo njih naju je začelo zanima za kaj so se zaprli. Prav tako sva v zadnjem času zasledila vedno več obnovljenih spomenikov v obliki piramide v okoliških krajih kot so Poljčane in Šmarje pri jelšah. V prejšnjem letu sva se reko predavanja, ki je potekalo v Rogaški Slatini seznanila tudi s problematiko izbrisa, ki se je zgodil po osamosvojitvi. Slovenija kot kaže kljub mirnemu življenju večine ljudi ni imela kot kaže svetlega začetka ko je postala samostojna in neodvisna država. Veliko sva o problemih slišala od drugih, ki so zaradi tranzicije bili ob službo. Tranzicijo pozna že s področja geografije kjer smo obdelali tranzicijo v bivših "marionetah" Sovjetske zveze ali državah, ki so bile socialistično urejene. Za lažje razumevanje državne ureditve in državljanstva sva v ta namen najprej raziskala zgodovino državljanstva in pravnega sistema.

3. TEORETIČNI DEL

3.1 Zgodovinski pregled državljanstva in pravnega sistema

Stari vek

Začetki države in državljanstva segajo prib. v 4. tisočletje pred Kristusom, ko so v bližini velikih rek Evfrata in Tigrisa na območju rodovitnega polmeseca na bližnjem vzhodu nastale Sumerske mestne države kot so Kiš, Lagaš, Ur, Uruk, itd.. Ena izmed najbolj znanih je bila pokrajina rodovitnega polmeseca Mezopotamija, kjer so nastale prve civilizacije. Območje so poseljevali tudi Asirci in Babilonci vsaki s svojo kulturo in zakoni. Na področju zakonodaje so bili pomembni predvsem Babilonci zaradi Hamurabijevega zakonika, ki je pomemben zgodovinski mejnik. S svojimi 282 členi vklesanimi v kamnito stelo je vladar Hamurabi v Babilonu organiziral sodstvo in natančno določil kazni za kazniva dejanja. Prav tako je znji določil kdo je državljan. V tej vlogi je videl samo odrasle, svobodne, polnopravne moške, ki so bili kmetje, trgovci in plemiči. Zaradi družbene lestvice so se slednji lahko kazni izognili s plačilom zaradi njihovega družbenega statusa. Sužnji in ženske so bili manjvredni, a so imele ženske zaradi zakonika boljši status. Pred njim so bili vsi enaki. Izjema niso bili niti tuji trgovci ali popotniki. Kaznovanje je temeljilo na principu zob za zob.

Med prve visoke civilizacije sodi tudi stari Egipt. Razvil se je ob reki Nil predvsem zaradi ugodnih razmer za kmetijstvo ob njej. Poplave in namakalni sistemi ob Nilu, Surovine, trgovanje po Mediteranu zaradi dobre povezave z morjem so na Severovzhodu Afriške celine omogočali pogoje za razvoj ene najbolj znanih civilizacij tistega časa. Pisni viri ga umeščajo v tretje tisočletje pred Kristusom. V obdobju obstoja dolgim 2500 let se je zvrstilo 31 dinastij Faraonov ali vladarjev. Družba je bila strogo razslojena med najnižji sloj sužnje, ki so bili brez pravic in se niso šteli med državljanje. Kmetje so spadali v svoj sloj. Bili so oproščeni vojaškega služenja, so pa morali plačevati davke in del pridelka dati višjim slojem. Imeli so malo pravic. Srednji sloj so v Starem Egiptu predstavljali trgovci, obrtniki in pisarji. Zaradi več pravic od kmetov so lahko živeli v mestih. V ta sloj sodijo tudi vojaki. Sloj plemstva so sestavljali uradniki, svečeniki, vojaški častniki ter Faraonova družina. Ti so faraonove ukaze predali nižjim slojem. Imeli so veliko ugodnosti in moč svetovanja vladarju. Nad vsemi je bil Faraon ali Velika hiša. Vodil je državo in bil čaščen kot bog. Odločal je tudi o zakonih in

delovanju države. Pravice so bile odvisne od sloja. Tuji trgovci, popotniki ter sužnji niso bili državljani.

V antiki so se Grki, ki so živeli v državnih tvorbah imenovanih polisi zgledovali po mislecih kot je bil Solon. S svojo zakonodajo je postavil temelje antične zakonodaje, ki so jo kasneje razvili Rimljani. Različne kulture so od tretjega tisočletja na jugu Balkanskega polotoka na območju polotoka Peloponeza ter večjih otokov kot je kreta začele razvijati umetnost in znanost. Pomemben presežek je tudi demokracija, ki se prvič pojavi v antični Grčiji. Kljub skupni kulturi, veri in razvoju se Grki v antiki niso povezali v eno skupno državo, ampak ostali v manjših. Najbolj močni in prepoznavni sta bili Šparta in Atene. Različne so si bile zaradi različnih oblik vodenja. V državicah z demokracijo so se samo odrasli polnopravni moški lahko politično udeleževali. Ženske so bile brez pravic. Najnižji del družbe so predstavljali sužnji brez pravic.

Rimljani so bili ena najmočnejših civilizacij, ki si je podjarmila pred približno 2000 leti tudi naše ozemlje in v obdobju največje moči poveljevala večjemu delu Sredozemlja. Država je bila najprej kraljestvo, nato je bila demokratično organizirana in na koncu je postala cesarstvo. Z osvajanjem ozemelj so Rimljani vplivala predvsem na kulturo in zgodovino več narodov. Demokracijo in pravo katerih temelje so postavili stari Grki so razvili in dopolnili. Rimsko pravo je pomemben presežek iz katerega se je razvil pravni sistem. Veljalo je samo za odrasle moške, ki so bili državljani tega imperija. Ženske, otroci in sužnji niso imeli pravic in niso bili državljani.

V starem veku so bili postavljeni temelji državljanstva in pravnega sistema kot ga poznamo danes. Demokracija je bila razen v Beneški državi v srednjem veku odrinjena stran zaradi razvoja monarhije. Pojavila se je stanovska družba in fevdalizem, ki je drugače obravnaval državljanstvo in pravice kot staroveške civilizacije.

Srednji vek

V srednjem veku se je na področju prava spremenilo le to, da je bilo v celoti odvisno od višjih stanov. Kralj ali vladar je imel pri tem najpomembnejšo vlogo, saj je odločal o usodi podložnih. Podložni so mu bili vsi ostali stanovi zaradi veljave, da je na tej poziciji zaradi

božje volje. Zraven vladarja je na zakone in pomembne odločitve vplivala Cerkev s Papežem na čelu. Državljeni so zaradi tega bili le svobodnjaki, torej vitezi, fevdalna gospoda s plemstvom, pomembni mestni uradniki in meščani, duhovščina ter vladarska rodbina z vladarjem. Vsi ostali, ki jih je bilo več kot 90% so bili podložni kmetje brez pravic. Ti državljanstva niso imeli zaradi takratnega fevdalnega redu. Primer takšnega stanovsko razporejenega prebivalstva je bila tudi Frankovska država, ki je postavila temelje srednjeveški fevdalni ureditvi družbe.

Novi vek

V novem veku sta za državljanstvo bili ključnega pomena ameriška in francoska revolucija s katerima se pojavijo prve ustave in prične omejevanje moči tradicionalnega plemstva. S tem se tudi prične širjenje novih idej. Pojavijo se tudi prve ustave, kot posledica revolucij. Najpomembnejši sta bili ameriška in francoska zaradi katerih se pojavijo prve ustave.³

1. in 2. svetovna vojna

Obdobje prve in druge svetovne vojne sta bila pomembna zaradi priključitve Slovenije k Jugoslaviji in formiranje 1. ter 2. Jugoslavije. Slovenija je tako po več kot osemsto letih vladavine Habsburžanov in drugih vladarjev iz nemškega ozemlja postala del novo nastale države.

3. Po: CVIRN J., STUDEN A., 2010. Zgodovina 3: Učbenik za tretji letnik gimnazije, Ljubljana: DZS, ISBN: 978-961-02-0112-0

3.2 Jugoslavija

Evropa se je v drugi polovici dvajsetega stoletja korenito spreminjala. Za to obdobje je značilna blokovska delitev, ki je kontinent razpolovila na dva dela. Kapitalistični zahodni blok ter socialistični vzhodni blok. K tej delitvi je največ prispevala Sovjetska zveza, ki je svojim vplivom povzročila spremembe političnih sistemov. Mnoge države je imela kot svoje lutke. Med socialističnimi državami se ob koncu druge svetovne vojne pojavi tudi Jugoslavija. Ta je pod vodstvom Josipa Broza Tita v šestih republikah združevala več narodov. Druga Jugoslavija je zaradi se je zaradi samosvoje politike za železno zaveso odmaknila od Sovjetske zveze in postala nevtralna za zunanje probleme in težave. Kljub socializmu in komunističnemu enopartijskemu sistemu, so ljudje lahko prehajali meje in imeli več svoboščin kot ostale države s podobno politično ureditvijo.

Po Titovi smrt se je v Jugoslaviji pokazalo več problemov, ki so vedno bolj vodili v njen neizbežen propad¹. Kljub enopartijskemu sistemu in socializmu je v državi pod drugi svetovni vojni vladal mir. Maršal si je z močno vojsko, delavskimi mesti in blažjo obliko socialističnega in komunističnega sistema pridobil zaupanje ljudi. V državi so se odprle nove tovarne in razcvetela se je industrija. Za nekaj časa so bili na stran odloženi tudi nacionalni problemi na Balkanskem polotoku. Ko se je Tito poslovil leta 1980 se je začelo obdobje, ki je državo pripeljalo do propada v devetdesetih letih.

1Po: BRODNIK-Vilma in ostali, Zgodovina 1, Učbenik za 1. letnik gimnazije, DZS, Ljubljana 2014

Slika 2: Grb socialistične republike Slovenije

Pomen slike: Na sliki je grb, ki je pripadal našemu ozemlju v socialističnem obdobju. Na njem so simboli slovenstva in je zato pomemben simbol zgodovine Slovenije po drugi svetovni vojni.

3.3 Problematika v osemdesetih letih

V osemdesetih letih so se pokazali vsi problemi, ki so bili prej utišani. Gospodarstvo je zajela kriza še bolj pa so se pokazali nacionalni problemi ter problematika veliko srbstva enega izmed pglavitnih razlogov za propad. Represija je bila močno prisotna skozi celotno obdobje po Titovi smrti. Oblast v Beogradu je vedno bolj zaostrovala politiko in življenje ljudi. Država se je zaradi krize začela vedno bolj zadolževati, cene so poskočile in inflacija je začela kazati svoje zobe. Državi je začelo primanjkovati tudi energentov in uvoza, ki je bil pomemben za življenje ljudi. Kljub omogočenemu prestopu meje v Titovi Jugoslaviji so se zadeve začele zaostrovati. Zaradi omejenega števila prehodov meje prestopanje le-te ni bilo

več tako preprosto kot nekoč. Omejevanje se je začelo tudi gibanje ljudi in s tem kršenje osnovnih človekovih pravic. Spremembe so se pojavile tudi v šolstvu, saj so poskušali uvajati skupne učne načrte in programska jedra. K razpadu je prispevala tudi vlada pod vodstvom Slobodana Miloševića. Kosovo in Vojvodina sta kot dela socialistične republike Srbije izgubila avtonomijo in pomen v politiki. Vedno bolj se je velikosrbstvo kazalo v politiki, saj so poskušali izpeljati večinsko prevlado Srbov.

4. RAZISKOVALNI DEL

4.1 Hipoteze

1. Slovenija ob osamosvojitvi ni bila demokratična.
2. Tranzicija v Sloveniji ni bila uspešna.
3. Ljudje o vlogi državljanstva niso bili informirani kar je bil glavni razlog, da so bili izbrisani.
4. Ključnega pomena pri osamosvojitvi je bila teritorialna obramba.
5. V občini Šmarje pri Jelšah so s pomočjo barikad preprečili napredovanje vojske.

4.2 Metodologija

Hipoteze bova potrdila ali ovrgla s pomočjo pisnih virov iz knjižnice kjer je podrobno opisano med in povojno dogajanje v naših krajih med osamosvojitvijo. Vire bova pregledala in ugotovila ali držijo. Za potrjevanje nekaterih hipotez sva si ogledala tudi stare časopisne izrezke, plakate in fotografije ki pričajo o dogodkih v najini raziskovalni nalogi. Za lažjo predstavbo bova tudi pridobila pričevanje pripadnika teritorialne obrambe, ki je med osamosvojitveno vojno sodeloval pri branjenju najinega domačega kraja- Rogaške Slatine in intervju z osebo, ki je zaradi tranzicije bila v socialni stiski. Izvedeno bova opisala in poskušala potrditi ali ovreči najine hipoteze.

4.3 1. hipoteza

Življenje ljudi je v veliki meri odvisno od vodenja njihove države. To je lahko demokratično in avtokratično. Razlika je v interesih. Pri avtokraciji gre za interese vodstva, ki državi poveljuje ter družbeno elito. Demokracija prednostno zadovoljuje interese množice ali večine, torej vseh prebivalcev boljše natančno državljanov države v kateri je vzpostavljen demokratičen politični sistem. Vsi sistemi imajo škrbine ali slabosti, ki se pojavijo tekom vpeljevanja sistema, ali ko je sistem bil že nekaj časa vpeljan. Pri demokraciji se prednostno spoštuje temeljne človekove vrednotne in pravice. Problemi, ki se a lahko pojavijo so korupcija, lažniva politika, spodbujanje razlik v družbi, itd.. Vse to lahko sistem kvari.

Problem se lahko pokaže, če se nekoga ali neko skupino opredeli tako, da so jim kršene človekove pravice. Najbolj se je to pokazalo pri opredelitvi prib. 26 000 prebivalcev, ki so jih izbrisali iz registrov in jih deportirali v hrvaško. Tu se je pokazala slabost novo nastale države, saj so jim bile pri tem kršene osnovne človekove pravice. Izbrisani niso imeli dostopa do javnega zdravstva, mnogi so imeli probleme pri iskanju zaposlitve, ker jih delodajalec brez osebne dokumenta ni smel zaposliti. Tega so jim na upravnih enotah preklunjali ali pa jim ga niso želeli vrniti.

V večini so to bili prebivalci bivših republik Jugoslavije, ki so do leta 1990 imeli na slovenskem stalno prebivališče. V Sloveniji je ministrstvo za notranje zadeve opredelilo dve skupini. Torej tiste ki so imeli stalno prebivališče po 23. 12. 1990 ali imajo prijavljeno začasno prebivališče je bilo potrebno v vseh upravnih postopkih iz področja notranjih zadev v zvezi z uveljavljanjem pravic obravnavati kot tujce. To skupino so zaradi obravnave morali policisti deportirati. S tem so izgubili pravice državljanov in so jim bile kršene osnovne pravice. Kasneje jim je bila priznana krivica, a na evropskem sodišču po vstopu Slovenije v Evropsko unijo. Leta 2013 je začel veljati zakon o povračilu škode osebam, ki so bile izbrisane iz registra stalnega prebivalstva. Povračilo je bilo izplačano v obrokih. Celotno vrednost povračila za eno osebo je evropsko sodišče določilo v višini 20 000 evrov.

Izbris je očrnil slovensko demokracijo, saj je bil eno izmed najbolj neracionalnih dejanj. Zaradi tega potrjujeva hipotezo, saj Slovenija v celoti do teh ljudi ni bila demokratična.

Oprelitev skupine na način zaradi katerega so jim kršene človekove pravice sodi k problemom demokracije in je še danes problem družbe.

4.4 2. hipoteza

Tranzicija v Evropi se je začela ob padcu berlinskega zidu. Evropa je bila razdeljena na vzhodni in zahodni blok. Pri tem je šlo za delitev glede na politično usmeritev. Na zahodu sta prevladovala kapitalizem in ob njem demokratična ureditev držav. V njih so se ljudje lahko prosto gibali in imeli privatizirana zemljišča, podjetja in kmetije. Vzhod na drugi strani pa je postal socialističen. Vpliv je prihajal iz Rusije kjer so na oblast po prvi svetovni vojni prišli socialisti. Začela se je kolektivizacija kmetijstva in spreminjanje zasebnega imetja in virov v državno last. Ta proces imenovan nacionalizacija je zajel več držav, ki so bile pod vplivom sovjetske zveze. Med njimi je bila delno tudi Jugoslavija, a ne v celoti, saj se maršal Tito ni strinjal z vsemi Stalinovimi nazori kot so bile čistke, strahovlada ter popolno zaprtje državnih meja. Pomemben del je bil tudi drugi cilj- industrializacija države. V Sloveniji imamo več mest, ki so se pod Jugoslovansko oblastjo industrijsko močno razvila. Eno izmed njih je bil tudi Maribor, kjer se je začelo zaposlovati vse več ljudi.

V osemdesetih letih so se vedno bolj začeli kazati problemi industrije vzhodnega bloka. Ker ni bilo razvoja je bila tehnologija zastarela. Ob prehodu v kapitalizem je zaradi tega ker se niso mogla kosati s tistimi na zahodu, mnogo podjetij propadlo. To se je zgodilo tudi v Rogaški Slatini, ko so zaradi različnih razlogov propadla podjetja Mizarstvo, Kors in drugi obrati. Kasneje je propadla tudi Steklarska nova. Problemi so se še bolj pokazali zaradi osebne stiske, ki je doletela mnoge zaradi izgube delovnega mesta. Stiske so se začela manjšati po letu 2000, ko so se začeli delavci zaposlovati pri manjših podjetnikih in novo nastalih obratih. Večja mesta, kot je Maribor so se začela zanašati na nove možnosti za zaposlitev, kot je bila v tem primeru bližnja Avstrija.

Tranzicija v Sloveniji ni bila uspešna. To hipotezo potrjujeva zaradi tega ker so mnogi ljudje izgubili službe in pristali na cesti. Zaradi tega so mnogi imeli stiske zaradi pomanjkanja denarja. Probleme so imeli sploh starejši delavci, ki jih niso hoteli novi podjetniki več zaposliti. Njeno neuspešnost potrjuje tudi intervju s starejšo osebo, ki je zaradi izgube službe v obdobju tranzicije bila v stiski zaradi nizkih dohodkov in visokih stroškov.

(Intervju je podan v prilogi.)

4.5 3. hipoteza

V Sloveniji so ob osamosvojitvi nastali mnogi problemi. Eden izmed njih je bil tudi izbris 1991 s katerim so bile odvzete državljanke pravice prib. 26 000 državljanom bivše Jugoslavije, ki zaradi različnega ozadja niso pridobili državljanstva. Slovenska policija jih je za to preganjala in celo odpeljala iz države preko meje, zaradi tega pa so mnogi bili v stiski. Problem se je začel že v Jugoslaviji, ko so po vojni z netočnim popisom državljanstva mnoge ljudi narobe opredelili. Vsi so imeli državljanstvo Jugoslavije, poleg tega pa še posebno republiško državljanstvo po katerem so sklepali ob osamosvojitvi kdo je iz katere narodnosti. V Jugoslaviji so npr. če je bil tvoj oče Srb mama pa Slovenka, kljub rojstvu in življenju v Sloveniji zapisali, da si Srb zaradi očetove narodnosti. Mnogi se tega niso zavedali in so menili, da imajo slovensko državljanstvo. Problem velikosrbstva je ta problem še bolj poglobil, saj jih je veliko menilo, da bo večinsko srbska vlada zadušila dogajanje 1991 v Sloveniji in se na razpis iz tega razloga niso prijavili. Izbrisani so imeli zaradi izbrisa mnoge probleme med drugim tudi onemogočen dostop do osnovnih potreb kot je zdravstvena oskrba. Ti ljudje so se po osamosvojitvi povezali skupaj v društvo, ki je na evropskem sodišču leta 2006 vložilo tožbo. Sodišče jim je priznalo krivico in razsodilo povračilo v vrednosti 20 000 evrov. V zadnjem letu jim je bil postavljen spomenik v obliki mehkega č-ja.

Mnogi izmed njih trdijo, da je do problema prišlo zaradi slabega informiranja v nekaterih krajih. Zaradi tega niso vedeli, da je potrebno vložiti vlogo za državljanstvo. Po obdobju šestih mesecev, ki je bilo namenjeno za vlaganje prošelj mnogi sploh niso imeli zanimanja za to, ker so menili, da tega ni potrebno storiti. Po koncu obdobja je tako približno 26 000 ljudi ostalo brez državljanstva in na ukaz ministrstva za notranje zadeve bilo tretiranih, kot da so tujci. Med nadaljnjimi ukazi je bil tudi ta, da jih je potrebno prepeljati na hrvaško ozemlje.

Pri tem naju je zanimalo ali je bilo informiranje res slabo. Odločila sva se, da to podrobno pregledava in odkrila, da to v polni meri ne drži, saj so bili ljudje o tem informirani s pomočjo različnih sredstev. Pri tem sva se osredotočila na pisno sporočanje s pomočjo informativnih sredstev kot so letaki. Teh ni bilo veliko bila so samo manjša sporočila na nekaterih oglasnih deskah.

Zaradi tega 2. hipotezo potrjujeva, saj je bilo informiranje slabše in se zaradi tega niso mogli vedeti za vlogo. To pomeni, da bi država morala podati boljše informiranje.

4.6 4. hipoteza

Teritorialna obramba je s svojim nastankom še bolj povezala slovenijo. Ključnega pomena je bila njihova vloga v vojnem obdobju desetih dni, ko so se na slovenskem ozemlju začela spopadi. S preišljenim predhodnim posredovanjem in razorožitvijo jugoslovanske vojske vojna ni trajala dolgo. Pomembna je bila tudi priključitev nekaterih sedaj tujih vojakov, ki so jim dali možnost izselitve ali priključitve v TO. Z nadziranjem mej in pomembnih poti so se pripravljali na večje spopade do katerih k sreči v Sloveniji ni prišlo. Vojno je zaznamovalo tudi bombardiranje vojaške infrastrukture in komunikacijskih objektov, kot je telekomunikacijski oddajnik na Boču v najinem domačem kraju.

Enota teritorialne obrambe pod vodstvom Alojza Kovščca nadzirala ceste in s pomočjo policije postavljala barikade kot je ta na sliki iz Šmarja pri jelšah. Z njimi so preprečevali prehod oklepnih vozil in tankov ter tako preprečevali napredovanje JLA. Danes so barikade ene izmed najbolj pogostih spomenikov na osamosvojitveno vojno, saj so jih v ta namen občine ohranile in jih prenovile.

JLA se je zaradi razorožitve znašla v situaciji iz katere ni mogla priti in je tako uspeh bil na slovenski strani. Teritorialna obramba je v najinem domačem kraju bila prisotna ob pomembnih cestnih in železniških povezavah. Kjer so vojaki s pomočjo orožja, ki ga šmarska občina ni izročila jugoslovanski vojski preprečevali prehod nasprotnikov. Na območju šmarja je bil izveden le bombni napad telekomunikacijskega oddajnika na Boču, do hujših spopadov pa ni prišlo. Da je bila vloga TO ključnega pomena potrjujeva, saj bi brez njihovega posredovanja JLO z lahkoto napredovala in si podredila Slovenijo. Za boljše razumevanje JLO sva prosila pripadnika, da opiše potek vojne v obliki pričevanja, katerega del sva podala zraven besedila.

4.7 5. hipoteza

Preprečevanje napredovanja vojske so se v zgodovini lotevali na različne načine. Lahko je šlo za različne ovire postavljene na površini, kot so bila obzidja v srednjem veku, ter bodeča žica med obema svetovnima vojnama. Ovire so bile lahko tudi vkopane in so na zahrbtnen način onesposobile vojake. To so bile različne jame in mine zaradi katerih so mnogi ostali pohabljeni. Večji zalogaj je preprečiti prehod vojske z vozili in tanki. Zaradi urejenih cestnih povezav je ta z lahkoto premagala večje razdalje. V ta namen so se v Sloveniji odločili za postavitev betonskih barikad. Barikade visoke prib. 1m iz betona in železa so postavili na pomembnejše cestne povezave. Na ta način so preprečevali prehajanje vojaških vozil in tankov. Zaprtje cest je pomagalo tudi pri prevozu orožja, saj ga JLO na tak način ni dobila dovolj, kar je bilo ključnega pomena pri njeni kapitulaciji. S pomočjo barikad so tudi v najinem domačem kraju preprečili vdor. Primere barikad uporabljenih leta 1991 lahko še danes najdemo v mnogih krajih. Ob razpadu šmarske občine na manjše se jih je nekaj obnovilo in so danes spomin na dogodke med osamosvojitveno vojno. Takšna sta v Podčetrtku in v Šmarju pri Jelšah pred bivšo občinsko stavbo. To hipotezo potrjujeva, saj kot kažejo viri bi brez barikad JLO lažje prodrla v Slovenijo in si jo tudi podredila. Na osamosvojitve nas spominjajo obnovljene barikade, saj so bile pomemben zaščitni predmet. (Na sliki barikada kot obeležje v Šmarju pri Jelšah)

Slika 3: Prenovljena barikada v Šmarju pri Jelšah kot obeležje.

5. ZAKLJUČEK

Ugotovila sva, da osamosvojitve ni prinesla samo pozitivnih posledic ampak tudi negativne. Mnogo ljudi je izgubilo službe, privatizacija ni bila storjena na primeren način ipd.. Kot mlada raziskovalca sva prvič prišla tudi v stik s problematiko izbrisa 1991. Med izbrisanimi in državo še vedno ni bilo razrešeno vse kar se je pripetilo. Problemi ljudi, še vedno ostajajo, saj kljub odškodnini ne morejo dostopati do vseh potrebnih stvari kot je domovanje, oblačila,... Problematika je predvsem pri starejših predstavnikih, ki so poleg izgube državljanstva izgubili tudi službo. Problem izbrisa in tranzicije se tako prepletata in še bolj poglobljata, kajti težko so dobili službo, ker niso imeli državljanstva in so bili takrat stari nad petdeset let. Najino zanimanje za osamosvajanje v najinih domačih krajih naju je pripeljalo do ugotovitve o pomembnosti teritorialne obrambe in njihovega delovanja. S pomočjo njenega pripadnika sva ugotovila več zadev v zvezi z nadzorom cest in poti. Te so bile redno pod nadzorom in bile uspešne. K sreči Šmarju ali bolj natančno Rogaški Slatini ni prišlo do hujših spopadov in je vojno obdobje zaznamovalo le bombardiranje telekomunikacijskega oddajnika na Boču. Orožje je šmarska občina obdržala in se tako bolje pripravila na vojno.

V nadaljevanju bi bilo dobro raziskati kako je potekala razorožitev JLAO in delovanje prve vlade Republike Slovenije. Potrebno bi bilo tudi urediti spominski prostor, ki bi domačinom predstavil potek osamosvojitve in pripomogel k boljšemu razumevanju nastanka naše države. Tako bi lahko tudi najine vrstnike bolj podučili o osamosvojitvi. Raziskovanje bi lahko usmerili tudi bolj podrobno v tranzicijo in na njene posledice na celotnem ozemlju Slovenije. Potrebno bi se bilo posvetiti tudi številu propadlih podjetij ter številu in procentu brezposelnih. Ugotoviti bi morali kako se je Slovenija izvlekla iz tranzicije ter kako so pomagali brezposelnih.

6. SEZNAM LITERATURE

1. BRODNIK-Vilma in ostali, Zgodovina 1, Učbenik za 1. letnik gimnazije, DZS, Ljubljana 2014
2. VALIČ ZVER A., 2022. Zmagoslavno leto: Osamosvojitvena zgodba naše države, Ljubljana: Družina, ISBN: 978-961-040903
3. RUPEL D., 2021. Osamosvojitvev: Prispevki za enciklopedijo slovenske osamosvojitve, državnosti in ustavnosti; Nova Gorica: Nova univerza, ISBN: 978-961-94502-8-4
4. TOŠ M., 2010. Čas odločitve 1990-1991, Lenart: M. A. M. d. o. o., ISBN: 961-909479
5. CVIRN J., STUDEN A., 2010. Zgodovina 3: Učbenik za tretji letnik gimnazije, Ljubljana: DZS, ISBN: 978-961-02-0112-0

INTERNETNI VIRI:

1. <https://www.mirovnihttps://www.gov.si/zbirke/projekti-in-programi/izbrisani/-institut.si/izbrisani/26-6-1991/index.html> (1. 3. 2024)
2. <https://www.iusinfo.si/zakonodajna-knjiznica/zakon/Z99B61BG/clen/1> (1. 3. 2024)
3. chromeextension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.amnesty.si/media/uploads/files/lzbris-infografika-MI.pdf (1. 3. 2024)
4. <https://metinalista.si/izbrisani-20-let/> (19. 2. 2024)
5. <https://old.delo.si/novice/volitve/je-prav-da-za-izbris-ni-nihce-odgovarjal.html> (19. 2. 2024)
6. <https://www.rtv slo.si/slovenija/izbrisani-opravicilo-drzave-mizerne-odskodnine-stevilni-se-vedno-brez-urejenega-statusa/613626> (24. 2. 2024)
7. chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.zrss.si/projektiess/gradiva/add/Priro%C4%8Dnik_Osamosvojitvev_Slovenije.pdf (19.2. 2024)

VIRI SLIK:

1. <https://www.gov.si teme/drzavni-simboli/> (19. 2. 2024)
2. https://sl.wikipedia.org/wiki/Grb_Slovenije (19. 2. 2024)
3. Osebni arhiv

7. PRILOGE

INTERVJU

Za namen najine naloge sva si pri drugi hipotezi za lažje razumevanje stisk v obdobju tranzicije pomagala s podatki pridobljenimi s pomočjo intervjuja od XY osebe, delavca/-ke, ki je doživela stisko zaradi izgube službe med tranzicijo.

VPRAŠANJA IN ODGOVORI:

1. Kako dolgo po osamosvojitvi ste še imeli delovno mesto?

Dobro leto.

2. Koliko denarja vam je bilo nakazanega ob izgubi delovnega mesta?

Glede na moje delo in čas v podjetju malo.

3. Koliko je znašal prej in po tem vaš mesečni dohodek?

Med njim je bila velika razlika. Bi rekli 60% manj. Nekaj takega.

4. Kaj se je zgodilo za zavarovanjem po izgubi delovnega mesta?

Moral/a sem si urediti novega, ker nisem imel/la delovne pogodbe.

To me je stalo tudi več.

5. Vam je bila s strani države nudena denarna pomoč?

Le kakšni dokladi, varstveni, Ni je bilo veliko.

6. Kako je stiska vplivala na vaše življenje?

Moral/a sem šparati, da sem lahko prišla skozi mesec, dražje predmete sem si redkeje privoščila.

7. Katere dobrine ste si težko privoščili?

Boljša oblačila, nove stvari kot pohištvo. Moral/-a sem paziti, kaj sem kupil/-a in koliko.

